

ПЕДАГОГІКА

УДК 378.147:811:004

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/27.204496>**Наталія ТИМОЩУК,***orcid.org/0000-0001-5638-5825*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української та іноземних мов

Вінницького національного аграрного університету

(Вінниця, Україна) *redish_fox15@ukr.net***ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У статті проаналізовано особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування лексичної компетентності студентів аграрних закладів вищої освіти. На думку автора, за допомогою комп'ютерних ресурсів можна ефективно організувати самостійну роботу студентів задля ознайомлення та тренування професійно орієнтованого лексичного матеріалу, адже вони уможливають доступ до фахової інформації іноземною мовою.

Використання електронних підручників є однією з основних форм організації роботи студентів. Публікація містить комплекс вправ електронного видання «Agricultural Vocabulary in Use», він являє собою серію завдань, спрямованих на вдосконалення засвоєння звукового, графічного та семантичного компонентів досліджуваних лексичних одиниць. Аналізоване електронне видання має на меті тренування та перевірку рівня засвоєння певного пласту професійної лексики студентами аграрних спеціальностей факультетів агрономії та лісівництва, технології виробництва та переробки продукції тваринництва та ветеринарії. Формування професійної лексичної компетентності має проходити в чотири етапи (ознайомлення з новим лексичним матеріалом, мовні, умовно-мовленнєві і мовленнєві тренування професійної лексики). При цьому задля оптимізації навчання мовні й умовно-мовленнєві вправи мають виконуватися студентами самостійно в позааудиторний час, у той час як на занятті в аудиторії більше часу необхідно приділяти ознайомленню з новими лексичними одиницями та виконанню мовленнєвих вправ із пройденим лексичним матеріалом.

Розроблений автором комплекс мовних і умовно-мовленнєвих вправ у навчально-методичному посібнику «Agricultural Vocabulary in Use» для формування професійної лексичної компетентності реалізований у вигляді електронного підручника з метою інтенсифікації процесу оволодіння професійною лексикою.

Ключові слова: інформаційні технології, іноземна мова, лексична компетентність, професійна лексика.

Nataliia TYMOSHCHUK,*orcid.org/0000-0001-5638-5825*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Languages

of Vinnytsia National Agrarian University

(Vinnytsia, Ukraine) *redish_fox15@ukr.net***THE APPLICATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION
TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF LEXICAL COMPETENCE
OF AGRICULTURAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS STUDENTS**

The peculiarities of information and communication technologies application for the lexical competence forming of agricultural universities students are analyzed in the article. According to the author, it is possible to effectively organize student independent extracurricular work of professional vocabulary training using computer technologies because they provide access to professional information in foreign language.

The application of online tutorials is one of the main forms of student work. A foreign language is a subject that can and should use computer resources, but they should be used ancillary rather than a primary means of teaching. These resources suggest a new approach to the learning process through the use of new forms and methods of teaching a foreign language. The publication contains a set of exercises of the electronic textbook entitled Agricultural Vocabulary in Use. It is a series of tasks aimed at training and checking of audio, graphic and semantic components of a certain

layer of vocabulary. The analyzed electronic publication is for students of agrarian specialties of the faculties of agronomy and forestry, livestock production and processing technologies of animal products and veterinary science. The development of professional vocabulary competence should take place in four stages (introducing new lexical material, non-communicative, pre-communicative and communicative). In order to optimize learning, non-communicative and pre-communicative tasks should be performed by students at home. We think introducing new vocabulary and communicative tasks should dominate at lessons.

A set of non-communicative and pre-communicative exercises in the Agricultural Vocabulary in Use is implemented as an electronic textbook to intensify the process of mastering vocabulary. It is an educational and methodological manual for professional vocabulary development.

Key words: information technology, foreign language, lexical competence, professional vocabulary.

Постановка проблеми. У контексті сучасних освітніх реформ значна увага приділяється не лише професійній підготовці майбутнього фахівця, а й формуванню особистості, здатної адаптуватися до сучасних умов розвитку українського суспільства, яке нині почало усвідомлювати домінуючу роль мовної освіти. Фахівець, який володіє іноземною мовою, має кращі перспективи при працевлаштуванні, стажуванні за кордоном, участі в міжнародних проєктах і конференціях, ознайомленні із зарубіжним досвідом за фахом. На слушну думку Р. А. Кравця, в умовах інтеграції нашої держави в загальноєвропейський освітній, економічний і соціокультурний простір практичне оволодіння іноземною мовою також необхідне для реалізації такого аспекту професійної діяльності, як налагодження міжнародних контактів (Кравець, 2018: 98).

Загальновідомо, що в сучасному суспільстві англійська мова є однією з найчастіше вживаних для обміну інформацією між країнами, тому формування англійської мовленнєвої компетентності у студентів (майбутніх фахівців у своїй галузі) є важливим завданням для сучасної вищої школи, а навчання студентів немовних ЗВО фахової лексики має превалююче значення, адже успішність іншомовного професійного спілкування головним чином залежить від рівня володіння лексичними навичками, що забезпечує здатність розуміти та вживати необхідну лексичну одиницю в тій чи іншій комунікативній ситуації.

Аналіз досліджень. Проблема формування іншомовної лексичної компетентності в студентів немовних спеціальностей досліджувалася багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими (В. О. Артемов, Л. В. Банкевич, І. В. Баценко, І. М. Берман, В. Д. Борщовецька, Н. Г. Вишнякова, Ю. В. Гнаткевич, О. Ю. Долматовська, О. Б. Тарнопольський, V. F. Allen, R. Carter, M. Lewis, L. Taylor та ін.). В їхніх працях досліджено такі питання, як психолінгвістична природа рецептивних і репродуктивних лексичних навичок, зміст навчання професійного мовлення, принципи та критерії відбору лексики на різних етапах навчання, ними сформовано словники-мінімуми фахової лексики, розро-

блено відповідні вправи. Незважаючи на досить ґрунтовну розробленість цього питання і те, що пріоритетність набуття лексичних навичок визнається студентами, викладачі професійно орієнтованої мови зауважують, що саме лексична компетентність викликає труднощі в процесі навчання іноземної мови. Студентам аграрних спеціальностей бракує іншомовного активного вокабуляру, і вони не завжди є спроможними актуалізувати професійно орієнтовану лексику в мовленні.

Аналіз останніх публікацій засвідчує наявність у науково-педагогічній літературі досліджень проблеми використання новітніх комп'ютерних засобів у навчанні іноземної мови професійного спрямування. І. Булах, І. Дичківська, І. Городянський, Е. Полат досліджували застосування комп'ютерних технологій навчання; О. Кашина, О. Помету аналізували сучасні навчальні комп'ютерні програми; інноваційні технології навчання стали об'єктом наукових розвідок А. Нісімчука, О. Пехоти, О. Плугатарьової, І. Серповської; О. Андрущенко, І. Башмакова, О. Плотнікова, О. Черемська вивчали інноваційні підходи до навчання іноземної мови професійного спрямування.

Мета статті – дослідити особливості формування англійської професійної лексичної компетентності студентів аграрних ЗВО з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні освітні технології з комплексом програм і устаткування та сукупністю технічних і дидактичних засобів поділяють на програмно-методичні (програми, методичні рекомендації, тематичні плани тощо); навчальні (навчальні програми, електронні підручники, словники, енциклопедії, довідники); контрольні (тестові та програми з оцінювання). Комп'ютерні програми залежно від методичних цілей поділяють на контролюючі, навчальні, тренувальні, демонстраційні, імітаційні, довідково-інформаційні, мультимедійні підручники тощо (Пометун, Пироженко, 2004: 35).

Іноземна мова є тим навчальним предметом, який може й має використовувати комп'ютерні ресурси, але як допоміжні, а не основні засоби

навчання. Ці ресурси припускають новий підхід до процесу навчання завдяки застосуванню нових форм і методів викладання іноземної мови. Вони дають змогу орієнтуватися на особистісні якості студента, використовувати іншомовну комунікацію як вміння «надавати інформацію іноземною мовою» з метою реалізації комунікативної діяльності суб'єкта (Угольков, 2004). Комп'ютерні навчальні програми з вивчення іноземної мови професійного спрямування дають змогу використовувати програмний продукт різного ступеня складності, залежно від особистого рівня знань студента, задовольняють вимоги комунікативного підходу, дозволяють ознайомитися зі словом як лексичною одиницею, зі значенням слова, лексичними шарами мови. Найбільш оптимально їх використовувати для стимулювання засвоєння іншомовних лексичних одиниць, демонстрації мовного зразка у вигляді діалогу, монологу чи цілісного комунікативного сюжету, аудіовізуальної ілюстрації змісту мовних зразків, створення фахової тематичної наочності (Андрущенко, 2012: 58).

На нашу думку, впровадження сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови має низку методичних переваг: підвищення ефективності навчального процесу шляхом одночасного подання викладачем теоретичного матеріалу та демонстрації ілюстративного матеріалу з високим ступенем наочності; змога навчити студентів використовувати комп'ютерну техніку для вирішення навчальних і трудових цілей; організація індивідуальної роботи студентів, розвиток їх самостійності та творчості; підвищення мотивації за рахунок більшої «привабливості» комп'ютеравикладача, яка зростає завдяки мультимедійним ефектам; розвиток наочно-образного мислення, моторних і вербальних навичок студентів; формування навичок роботи з інформацією (Тимошук, Дакалюк, Гарник, 2010: 192).

Говорячи про формування професійно орієнтованої лексичної компетентності, варто зазначити, що комп'ютерні ресурси можуть і мають використовуватися в навчальному процесі, оскільки за їх допомогою можна ефективно організувати самостійну роботу студентів задля ознайомлення та тренування професійно орієнтованого лексичного матеріалу, адже вони уможливають доступ до інформації іноземною мовою в професійно орієнтованій сфері. Лексична компетентність є основою вдосконалення комунікативної компетентності, адже вона сприяє розумінню професійно орієнтованих текстів під час читання, аудіювання та професійно орієнтованого спілкування. Фахова лексика є складником лексичного мінімуму, необ-

хідного для формування професійно орієнтованої лексичної компетентності. Термінологічний мінімум – відібрана на основі спеціальних критеріїв сукупність лексичних одиниць, засвоєння яких забезпечує виконання програмних цільових настанов, повний список яких є обов'язковим вихідним орієнтиром для підготовки навчальних словників-мінімумів та інших дидактичних матеріалів, що використовуються для навчання термінології та контролю за її засвоєнням (Ярема, 2012: 202). Відібраний термінологічний мінімум є інструментом організації процесу засвоєння лексики в навчальних цілях. Принагідно зазначимо: комп'ютерні навчальні ресурси мають змогу постійно оновлювати навчальні матеріали, що є водночас необхідним і актуальним за умов перманентного реформування сучасної освіти.

Використання електронних підручників є однією з основних форм організації роботи студентів. Їх функціональність з іноземної мови не обмежується поданням студенту на екрані монітору навчального матеріалу, як правило, вони містять не лише теоретичний матеріал, а й різноманітні практичні завдання, мають словники, довідники та глосарій, характеризуються великою графічною наочністю, зручним інтерфейсом для користувача, їхньою невід'ємною складовою частиною є контрольний блок (завдання для самоперевірки та підсумкові завдання з кожної теми) (Тимошук, Дакалюк, Гарник, 2010: 194). Превалуючі, на думку Л. О. Хоменка та О. Ю. Балалаєвої, критерії якості електронного підручника або навчального посібника такі: висока якість змістовної частини; наявність визначеної концепції у використанні представлених продуктів і забезпечення їх достатньою кількістю методичних рекомендацій; наявність таких істотних властивостей, що можуть бути реалізовані винятково електронними засобами. Електронний підручник, в якому текстову та графічну інформацію вдало поєднано з аудіо- та відеофрагментами, дає змогу індивідуалізувати навчання. ЕП, на відміну від звичайного (друкованого) підручника, наділений інтерактивними можливостями: надання необхідної інформації студентам за запитом і контроль та оцінювання знань, умінь і навичок. Ще однією перевагою ЕП є його гнучкість: він легко змінюється, його просто доповнювати та поширювати (Хоменко, Балалаєва, 2005: 268).

Зарубіжні науковці виділяють такі типи комп'ютерних вправ для формування професійної лексичної компетентності, які є, на їх погляд, найбільш ефективними: *matching* – вправа на встановлення відповідності; *drag and drop task* – вправа на переміщення об'єктів за допомогою миші; *objects arranging* – вправа на впорядкування елементів за

допомогою миші; *multiple choice task* – вправа на вибір правильної відповіді з кількох запропонованих варіантів; *filling in the gaps* – заповнення пропусків у реченні; *word order task* – вправа на відновлення порядку слів; *word processing* – підготовка текстових фрагментів.

Комплекс вправ запропонованого автором електронного видання «Agricultural Vocabulary in Use» являє собою серію завдань, спрямованих на вдосконалення засвоєння звукового, графічного й семантичного компонентів досліджуваних лексичних одиниць. Подана вище типологія комп'ютерних вправ була використана як основна для підбору лексичних завдань аналізованого електронного підручника. Методика формування професійної лексичної компетентності на основі розробленого навчально-методичного видання «Agricultural Vocabulary in Use» може бути представлена у формі алгоритму (рис. 1).

Пояснення нового лексичного матеріалу має на меті виявлення семантичної різниці слів у рідній і англійській мовах, виділення основних словотворчих елементів. Етап мовного тренування передбачає виконання вправ, спрямованих на засвоєння звукового, графічного та семантичного компонентів досліджуваних лексичних одиниць на рівні слова та словосполучення. Передкомунікативне тренування – це виконання умовно-мовленнєвих вправ на рівні речення та надфразової єдності, завдання, спрямовані на засвоєння семантики лексичних одиниць. Заключний етап – виконання мовленнєвих вправ в аудиторії під керівництвом викладача.

«Agricultural Vocabulary in Use» має на меті тренування та перевірку рівня засвоєння певного

пласту професійної лексики студентами аграрних спеціальностей факультетів агрономії та лісівництва, технології виробництва та переробки продукції тваринництва та ветеринарії. Видання рекомендоване для самостійної роботи студентів у позааудиторний час, хоча його можна також використовувати і під час аудиторних занять.

Мовне тренування починається з виконання фонетичних вправ, спрямованих на засвоєння звукової і графічної форм іноземної професійної лексики та вдосконалення навичок орфоєпії та орфографії. Такі мовні завдання, як *match the following words and their transcription, add the missing sound / sounds, put the stress where it is needed*, студенти виконують самостійно.

Метою мовних вправ на рівні слова та словосполучення є засвоєння семантичного значення слова: *match English and Ukrainian equivalents; match synonyms; choose the odd word out; match the words and their definitions*.

Наприклад,

Match the notions with their meanings. Translate the sentences into Ukrainian.

1. agriculture	a) the application of soil and plant sciences to land management and crop production;
2. agronomy	b) an expert in soil management and field-crop production;
3. crop	c) the practice of cultivating the land or raising stock;
4. agronomist	d) cultivated plant that is grown commercially on a large scale;
5. agriculturist	e) any plant that crowds out cultivated plants;
6. weed	f) someone concerned with the science or business of cultivating the soil.

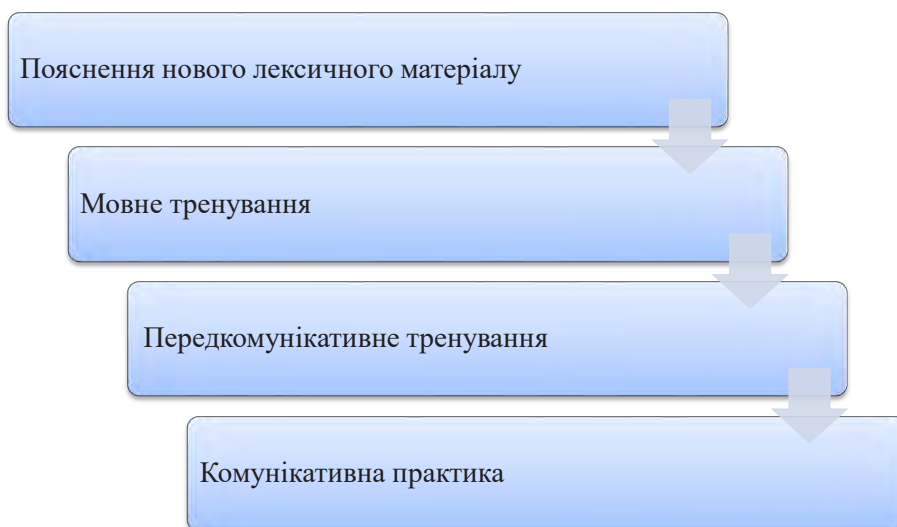

Рис. 1. Алгоритм формування професійної лексичної компетентності

Навчальне електронне видання «Agricultural Vocabulary in Use» містить також комплекс мовних вправ на рівні словосполучень для попередньої активізації лексичного матеріалу: *choose Ukrainian equivalents for the following English word-combinations; translate the following word-combinations into Ukrainian; make up word-combinations using the following words and translate them into Ukrainian.*

Передкомунікативне тренування передбачає виконання умовно-мовленнєвих вправ на рівні речення та надфразової єдності, воно сприяє формуванню семантичного поля за допомогою комплексу завдань, спрямованих на оволодіння мовленнєвою компетентністю і вироблення автоматизму сформованих навичок: *choose the appropriate word; use the appropriate word instead of its definition.*

Умовно-мовленнєві лексичні вправи на рівні речення та надфразової єдності є основним кроком до розвитку комунікативних навичок. Наведемо приклад умовно-мовленнєвої лексичної вправи:

Complete the text using the words from the box.

fresh; food; population; agronomic; agronomy (2); green; several

... is a science that helps to feed the world. We can call the ... as backbone of all agricultural

sciences, because soil and water management, with a view to achieving the production potential of high yielding varieties, in ... revolution, is exclusively an ... domain. Agronomists are able to synthesize production practices from fields of ... specialization. The problem of global food security remains unsolved. The increase in ... means a growing demand for ... in the world, whereas the essential factors in food production such as cultivated land and ... water are decreasing continuously.

Висновки. Отже, формування професійної лексичної компетентності має проходити в чотири етапи (ознайомлення з новим лексичним матеріалом, мовні, умовно-мовленнєві і мовленнєві тренування професійної лексики). При цьому з метою оптимізації навчання мовні й умовно-мовленнєві вправи мають виконуватися студентами самостійно в позааудиторний час, у той час як на занятті в аудиторії більше часу необхідно приділяти ознайомленню з новими лексичними одиницями та виконанню мовленнєвих вправ із пройденим лексичним матеріалом. Розроблений комплекс мовних і умовно-мовленнєвих вправ у навчально-методичному посібнику «Agricultural Vocabulary in Use» для формування професійної лексичної компетентності реалізований у вигляді електронного підручника з метою інтенсифікації процесу оволодіння професійною лексикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравець Р. А. Ділові імітаційно-рольові ігри на заняттях іноземної мови в професійній підготовці майбутніх економістів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2018. № 6 (34). С. 97–108.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
3. Угольков В. В. Компьютерные технологии как средство обучения иностранным языкам в вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2004. URL: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/74500>.
4. Андрущенко О. Англомовне професійне спілкування з використанням ІТ. *Відкритий урок*. 2012. № 1. С. 56–60.
5. Тимошук Н. М., Дакалюк О. О., Гарник А. А. Інформаційні технології у навчанні іноземній мові студентів-аграріїв. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2010. № 1. С. 192–195.
6. Ярема І. А. Зміст формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому говорінні студентів металургійних спеціальностей. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 1 (17). С. 197–203.
7. Хоменко Л. О., Балалаєва О. Ю. Досвід розробки методів дистанційного навчання іноземних мов у НАУ. *Наукові доповіді НАУ*. 2005. № 1. С. 258–270.

REFERENCES

1. Kravets R. A. Dilovi imitatsiino-rolovi ihry na zaniattiakh inozemnoi movy v profesiinii pidhotovtsi maibutnih ekonomistiv [Business imitation-role games at foreign language classes in the professional training of future economists]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyku*. 2018. № 6 (34). pp. 97–108 [in Ukrainian].
2. Pometun O. I., Pyrozhenko L. V. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid [Interactive learning technologies: theory, practice, experience]. Kyiv : A.S.K., 2004. 192 p. [in Ukrainian].
3. Ugolkov V. V. Kompyuternyye tehnologii kak sredstvo obucheniya inostrannym yazykam v vuze [Computer technologies as a means of teaching foreign languages at a university] : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. M., 2004. URL: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/74500> [in Russian].
4. Andrushchenko O. Anhlomovne profesiine spilkuvannia z vykorystanniam IT [Professional speaking English using IT]. *Vidkrytyi urok*. 2012. No. 1. Pp. 56–60 [in Ukrainian].

5. Tymoshchuk N. M., Dakaliuk O. O., Harnyk A. A. Informatsiini tekhnolohii u navchanni inozemni movi studentiv-ahraryiv [Information technology in foreign language teaching to agrarian students]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy „Kyivskiy politekhnichnyi instytut”*. 2010. No. 1. Pp. 192–195 [in Ukrainian].

6. Yarema I. A. Zmist formuvannia anhlovnoi leksychnoi kompetentnosti v profesiino oriietovanomu hovorinni studentiv metalurhiinykh spetsialnostei [Content of formation of English-speaking lexical competence in professional speaking of students of metallurgical specialties]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Seria: Pedagogichni nauky*. 2012. Vyp. 1 (17). Pp. 197–203 [in Ukrainian].

7. Khomenko L. O., Balalaieva O. Yu. Dosvid rozrobky metodiv dystantsiinoho navchannia inozemnykh mov u NAU [Experience in the methods development of distance learning of foreign languages at NAU]. *Naukovi dopovidi NAU*. 2005. No. 1. Pp. 258–270 [in Ukrainian].